

Jože Horvat z Bogdanom Novakom

Bogdan Novak se je rodil 4. 4. 1944 v Murski Soboti kot 4. otrok v družini ob 444,4 kilometra dolgi reki Muri. Kot otroka so ga starši preselili v Ljubljano, kjer je preživel mladost in pozneje večji del svojega življenja. Študiral je primerjalno književnost z literarno teorijo. Najprej je bil knjižničar, potem dolga leta novinar pri Dnevniku, Delu in končal kariero kot odstavljene odgovorni urednik Pavlihe. Ko so po Novaku ukinili še Pavliha, se je znašel na cesti in bil prisiljen postati poklicni pisatelj.

Od takrat je izdal 57 knjig za odrasle in mladino. Med mladinskimi povestmi je najbolj priljubljena njegova serija desetih knjig s skupnim naslovom *Zvesti prijatelji*, prav tako mladostniški roman *Ninina pesnika dva*, ki je bil leta 1998 izbran za najbolj priljubljeno slovensko mladinsko knjigo. Odrasli najraje posegajo po romansirani zgodovini Slovencev zadnjih 120 let, sagi *Lipa zelenela je*, ki obsega 12 knjig.

Upesnil je tudi prevod finskega narodnega epa *Kalevala* (22.795 verzov), ki je bil nagrajen s Sovretovo nagrado 1998, v tisku pri Mondeni pa ima prvi pravi slovenski ep *Pesem o kralju Matjažu* (8.332 verzov), ki ga je spletel iz slovenskih ljudskih pesmi.

HORVAT: Pogovarjava se v zelo nenavadnem času, dva, tri dni po smrti tvojega očeta Vilka Novaka, ki ni bil samo znamenit etnolog, katerega delo zadnja leta poznavalci vse bolj cenijo, ampak tudi literarni zgodovinar, jezikoslovec in pesnik. Tvoj odnos do njega je bil poseben, saj ti je med drugim veliko svetoval pri tvojem proznem pisanju, sicer pa si ga, recimo, v sagi *Lipa zelenela je* vključil kot romaneskno osebo.

NOVAK: Moj oče je bil eden zadnjih velikih enciklopedistov. V glavi je imel vso kulturno zgodovino Slovencev in jasno je, da jo je hotel prenesti tudi v nas – kolikor se je to seveda dalo – in kadar koli sem kaj potreboval, sem ga vprašal, kje bi lahko našel te in te podatke. Takoj je znal odgovoriti, kateri avtor, katera njegova knjiga in celo kje, v kateri knjižnici, bi jo lahko našel. V mladih letih, ko smo se z vlakom peljali iz Ljubljane v Prekmurje, vožnja pa je trajala od osmih zjutraj do osmih zvečer, saj je vlak stal v Pragerskem dve ali tri ure, smo mu morali že na izhodiščni postaji znati naštetih pet postaj naprej

BOGDAN NOVAK

in v vsakem od teh krajev, kdo je bil tam rojen, bodisi kak slikar, pisatelj, zdravnik, glasbenik, živinozdravnik ali politik. Če koga nismo poznali ali zanj nismo vedeli, nam ga je dodatno opisal. Tako še zdaj lahko naštejemo vse te začetne postaje, poznavanja ljudi v krajih pa se človek naleze, četudi mu ni zmerom do tega. Tako smo spoznali veliko kulturnopolitične zgodovine Slovenije izpred vojne. Po drugi strani je imel oče zanimive knjige, na primer spomine velikih mož, kot so bili *Kako sem se jaz likal* Jakoba Aleševca in druge. Zato se mi ni bilo težko lotiti zbiranja gradiva za sago, pa tudi, kot že rečeno, sem veliko stvari poznal že prek njega.

HORVAT: Ampak on je bil tudi dober poznavalec dogajanja po prvi vojni, ki ga vpletaš v sago *Lipa* ...

NOVAK: Teh podatkov mi ni posredoval oče. Črpal sem jih iz starih številK KlekloviH Novin in iz knjig, ki pa mi jih je svetoval on, recimo Kokaljevi knjigi o Prekmurju.

HORVAT: Ni prebiral tudi besedil, ko si jih napisal?

NOVAK: Ne, tega ni počel. Bral jih je šele potem, ko so izšla. Edino za obdobja, o katerih sem vedel premalo, on pa jih je osebno preživel, sem ga prosil, da mi je napisal spomine, ki so obsegali 30 do 40 strani. Vendar sem si ob njih izmislil, kar sem še potreboval za zgodbo. Recimo, pri tisti erotični zgodbi mi je malo jezen dejal, češ da "vsi vedo, da sem jaz Vanč Godina, a tam mi pripisuješ tisto žensko, ki je sploh nisem imel". Toda pisatelj mora pisati tako, da je zgodba zanimiva, zato vpleta vanjo različne dodatne stvari.

HORVAT: Nisi čutil, da mu bo zaradi tega neprijetno?

NOVAK: Če povem iskreno, je *Lipo* bral do šeste knjige. Potem je rekel, da je ne bo več. Kakih šest mesecev pred smrtjo pa ga je premagala radovednost, prosil me je še za zadnjih šest knjig in obljubil, da se ne bo nič jezil. Prebral je štiri od teh in mi nato rekel, da niti ni tako grozno, kot je mislil, da bo.

HORVAT: Po moje si ga opisal zelo kritično, tudi kot zelo avtoritarnega očeta.

NOVAK: Oče je bil pri vzgoji zelo strog, toda potem nam je bratom in sestri vedno dovolil, da smo imeli vsak svoje mnenje. Doma smo pozneje o marsičem imeli zelo vroče debate. Bil pa je res avtoritaren.

HORVAT: Najbrž si tudi pri tem še kaj dodal, ali izhajal le iz tega dejstva?

NOVAK: Nič si nisem izmislil.

HORVAT: Je res tolikokrat grobo vihtel palico nad vami?

NOVAK: S palico smo jo dostikrat dobili, pa tudi s copatom. Doma je moral biti red, doma si moral biti točno ob določeni uri, kosilo je bilo točno od dvanajstih, za mizo si se moral vesti spodobno, tu ni bilo nobenega čvekanja in cukanja. A če se ozrem nazaj, je razumljivo, da je bilo tako; v tistih časih je bila vzgoja strožja, svojega očeta je izgubil pri šestih letih, stric Ivan Baša, ki ga je vzgajal, saj je pri njem živel, pa je bil zelo nagle jeze in trde roke. In od njega je prevzel vzgojni vzorec, ki je nastal pri Slomšku, ki pravi – in to mu tudi jaz zamerim – da je otroke treba tepsti, tepsti in tepsti, in tako so vsi mislili, da jih je res treba mlatiti in samo mlatiti. Vendar smo živeli v zelo majhnem stanovanju, oče pa je po službi moral delati še honorarno. Z eno plačo tolikšne družine ni bilo mogoče vzdrževati, zato je potreboval mir, in kakor hitro ga ni bilo, je po sobi letel copat. In to so bili copati z usnjenim podplatom, ki si ga začutil, če te je zadel. Sicer pa je bil strog tudi v šoli. Pred vojno je metal dijakom ključke ali kredo v glavo, pri čemer je vedno tudi zadel. Nekoč mi je moja profesorica kemije dejala, da ne znam nič, da pa mi ključev ne bo vrgla v glavo, kot jih je nekoč vrgel vanjo moj oče.

HORVAT: Te nikoli ni obšlo, da bi v njegov opis vnesel več njegovih pozitivnih, lepših lastnosti?

NOVAK: No, saj sem ga opisoval tudi tako, v knjigi *Dnevi pod Rožnikom* sem ga kljub strogosti opisoval s te plati. Zanimivo pa je, da so ga vsi dijaki kljub vsemu imeli zelo radi. Bil je strog in nagle jeze, toda zanje je naredil vse.

HORVAT: No, razumljivo je, da se vsak otrok skuša upreti svojemu očetu, še posebej, če je ta avtoriteta, kot je bil pokojni Vilko Novak.

NOVAK: Prav gotovo, Taras Kermauner je npr. zapisal, da mora vsakdo v sebi ubiti svojega očeta. Moji opisi v *Lipi* so bili nekakšna katarza, odtlej sem se nekako lažje menil z njim, tudi zblížala sva se. Jasno pa je, da je bil v prejšnjem režimu vedno zapostavljan, da je bil dolga leta samo asistent in hkrati predstojnik stolice, kar je bilo smešno. Ker se je prepiral s tedanjim ideologom Borisom Ziherlom in mu dokazoval, da pri njegovi stroki ne gre za etnografijo, ampak za etnologijo, ni napredoval, vse dokler ni šel k Breclju, s katerim sta bila sošolca, in mu zagrozil, da bo odšel na fakulteto v Sarajevo ali v Skopje, kamor so ga vabili za rednega profesorja, če se odnos do njega ne bo spremenil.

HORVAT: Omenil si že potovanja v Prekmurje, v Beltince, od koder je bil oče doma. Kako si doživljal to pokrajino oziroma Beltince?

NOVAK: Beltince smo doživljali kot naš dom in ker tedaj nismo mogli misliti na morje, smo se vsake zimske in poletne počitnice z vlakom peljali k stari

mami, k "stričeku in strini" v Prekmurje. Tam je bilo pet otrok, nas pa prav tako pet, zato je bilo krasno za igro in seveda delo. Kajti delati smo morali, kot je na kmetih v tem letnem času pač treba: grabiti, sušiti seno, mlatiti žito, bili smo zraven vsepovsod. Tako sem se seznanil s kmečkimi opravili, po drugi strani pa je naša stara mama znala odlično nemško in madžarsko in pripovedovala mi je zgodbe, tudi o polanskem župniku Halasu, ki so ga partizani proti koncu druge vojne ubili, pa zgodbe, kot je bila tista o vragu pri Prekletovih, kjer je razmetaval drva, se pravi ljudske zgodbe, ki so bile tam znane. Ker sem že od majhnega vedel, da bom pisatelj, sem srkal vase, spoznaval pa tudi ljudske običaje, kot jih spoznavaš pri "čeisanju perja, lüpanju semena", kjer se je iz vasi zbralo 20 ali 30 ljudi in so si med delom pripovedovali ljudske zgodbe, peli pesmi itd. Jaz sem seveda le strigel z ušesi in si skušal vse čim bolj zapomniti, kajti o Prekmurju sem si želel napisati knjigo, kot so bili Reymontovi *Kmetje*. Šele pozneje, ko sem prišel do primorskega vira, saj je bila moja mama Primorka, sem se spomnil, da bi obe dimenziji lahko združil.

HORVAT: Si srečal tam v tistem času, recimo konec 50-ih in v 60-ih, kakšne prvine ali nastavke sodobne kulture, saj so bili tam pevski zbori, v Beltincih je bil kino, izhajali so časopisi ...?

NOVAK: Ne. V cerkev so prihajali ljudje s poslušom na kor in med mašami peli, peli pa so tudi zunaj cerkve pri različnih delih. Takrat je bil čas popolnoma drugačen, v Prekmurju je stal, avto je bil v vasi en sam, niti konjev skoraj ni bilo, kmetje so vozili s kravami, in če je kdo delal kakšno večje ali težje delo, so mu priskočili na pomoč sorodniki, znanci, botri in sosedje – ljudje so se pravzaprav ogromno družili. Kino je tedaj res že bil v Beltincih, vendar je bilo za nas to drago. Redkokdaj smo šli v ta kino, če pa že, smo vzeli s sabo malico. Časopisov nismo imeli, razen Družine. Celo v Ljubljani smo kupili radio šele leta 1957, časopis pa si sposojali pri stricu.

HORVAT: Takšnih doživetij za Primorsko nisi imel? Iz kakšnih virov pa si črpal za svojo "primorsko zgodbo"?

NOVAK: To je bil drug vir, pri dedu moje nekdanje žene, ki je pustil v rokopisu svoje spomine, a bolj socialnopolitične kot osebne, to je ta kolar Karlo, ki se je v resnici pisal dr. Maks Obersnel; sicer pa sem ogromno zgodb s tistega konca spoznal prek mame, ki je bila rojena v Trstu, kamor so njeni starši prišli iz Istre, potem pa so pred Italijani zbežali.

HORVAT: Je bila to srečna okoliščina, da si v *Lipi* lahko povezal tako ekstremno oddaljeni pokrajini, kot sta Prekmurje in Primorska?

NOVAK: Bila je srečna okoliščina, kajti ravno na obeh koncih se je bil boj za obstanek slovenskega jezika in naroda, hkrati pa živita na obeh koncih po značaju

dve popolnoma različni ljudstvi. Prekmurci so široki, zgovorni, radi dobro jejo in pijejo, Primorci pa so po moji izkušnji bolj trdi, redkobesedni, po srcu dobri (ko jih spoznaš), niso pa kot Prekmurci, ki na hitro postanemo prijatelji.

HORVAT: Kako si čutil jezik obeh pokrajin? Ga je bilo težko "predelati" v knjižno slovenščino?

NOVAK: Ne. Za svoj materni jezik pa sem vedno imel prekmurščino. V prekmurščini smo brali tudi knjige, ki jih je imel oče, in kot otroci smo kar tekmovali med sabo, kdo bo našel kak starejši prekmurški izraz, ki ga drugi ne bodo poznali. A takrat so ljudje govorili še pristno prekmurščino, ki je bila, kot se mi zdi, še pravo narečje. Kajti ko zdaj pridem v Prekmurje, slišim, da ljudje uporabljajo že veliko knjižnih pa tudi tujih besed, in ogromno je priseljencev, ki prekmursko ne znajo. Prišla je tudi televizija, čedalje več je časopisov, v šoli pa je prekmurščina tako rekoč prepovedana.

HORVAT: Toda posamezniki še pišejo v narečju, govorijo v narečju pred mikrofoni, tako da se zdi, da se v javnosti celo krepi ...

NOVAK: Kadar pridem v Prekmurje v šolo za bralno značko, učence vedno pozdravim v prekmurščini in če jih kaj sprašujem, jim rečem, naj govorijo v prekmurščini, pa odgovarjajo, da ne smejo, "v šoli ne pustijo". Meni se zdi to žalostno. V redu, pri slovenščini je že normalno, da govorijo v knjižnem jeziku, toda sicer ... Nekateri pisci si res prizadevajo in pišejo v narečju, a pri pisanju se pojavlja vrsta problemov, kajti tudi v stari prekmurščini so pisali – Küzmič in drugi – knjižno prekmurščino, ki ni isto kot samo narečje.

HORVAT: Tvoj oče je kot urednik zbornika Stopinje objavljaj tudi prispevke v prekmurščini.

NOVAK: Ja, je. Je pa tudi kaj kratkega napisal v narečju, in to prav v Stopinjah, mislim, da leta 2000, ko je izšlo nekaj spominov in tudi nekaj pesmi v prekmurščini.

HORVAT: Kako gledaš na svoj tekst, v kakšnem jeziku mora biti napisan, da ga lahko sprejmeš?

NOVAK: Biti mora bralen. Že po enem stavku te mora zagrabit in te ne sme izpustiti do konca. Seveda se pa slog pri meni zelo razlikuje, recimo v *Lipi* je zelo vsakdanji, dostikrat pogovoren, medtem ko je v *Puščavi* vzvišen, svetopisemski. Odvisno od tipa pripovedi in od časa, o katerem pripoveduje. Prav pri *Lipi* sem se trudil, da bi v prvih knjigah uporabljal jezik iz časa, v katerem

se zgodba dogaja, vanj sem vpletal izraze, ki so bili med obema vojnama modni, tj. na pol srbohrvaški, po drugi vojni pa se je pogovorni jezik zelo zbanaliziral, tako da je bilo treba vedeti, v katerem času so se kake, zlasti žargonske besede pojavljale.

HORVAT: Pri pisanju se ne oziraš na kako teorijo pisanja, ki priporoča ali zahteva tak in drugačen slog, miselno držo, filozofijo itd.?

NOVAK: Ne. A sem se pri *Puščavi* in *Puščici* vendarle opiral na določeno filozofijo in psihologijo, ravno pa sem končal roman, kjer imam ogromno vzhodnjaške filozofije, npr. iz *Tibetanske knjige mrtvih*. Drugače pa ne – v zgodbah, ki jih pišem zelo bralno, bi bilo vse to odveč. Po moje pisatelj pač ni nič drugega kot plemenski pripovedovalec zgodb. O tem sem marsikaj povedal v *Puščavi* ... Ja, pripovedovalec zgodb, kot jih je včasih pripovedoval ob ognju in je bil družbeni kolektivni spomin. A tako je tudi zdaj; pisatelj je dolžan pripovedovati zgodbe, seveda vsak po svoje.

HORVAT: Zdi se mi, da večina tvojih knjig, razen morda *Puščave*, temelji na najbližji realnosti, tudi resnični zgodovini, od koder črpaš in oblikuješ zgodbe. So iz doživetega tudi vse mladinske pripovedi, ki jih je cela vrsta?

NOVAK: Tako je, tu so popolnoma enaki temelji. Pri mladinskih delih gre za moje doživljanje iz mladih dni in doživljanje mojih pa tudi tujih otrok, in vse njihove zgodbe sem uporabil.

HORVAT: Kje je pri tem mesto za avtorjevo domišljijo?

NOVAK: Domišljija je v dejstvu, da potem pride hčerka in reče, ti si vse skupaj pomešal, saj sploh ni bilo tako, kot je napisano. Pisatelj pač obrne zgodbo po svoje in jo pelje po svoje, pri čemer pa marsikaj doda. "Prevzeta" zgodba je samo skelet, okoli katerega moraš sezidati svoj svet. Kot je tudi v *Puščavi*, kjer je opisana zgodba Jezusa Kristusa, in sicer v 14 poglavjih, kolikor je postaj križevega pota, ampak Jezusa Kristusa kot navadnega človeka. Hkrati pa sem Jezusovo zgodbo uporabil za to, da sem okoli njegovega lika nanizal aluzije na nas, ki so nas štirideset let žejne vodili skozi rdečo puščavo.

HORVAT: Kako je prišlo do knjige?

NOVAK: Enkrat pozno zvečer sem gledal nemško televizijo in napovedovalec je ob neki ledeni pokrajini na ekranu rekel, vse okrog nas je samo ledena puščava. Tedaj me je obšlo, da bi to lahko bilo izhodišče za zgodbo, kajti okoli nas je v resnici duhovna puščava, in po razmisleku je nastal ta tekst.

HORVAT: V "puščavi" pa je najbrž nemalo piščoči še zdaj, vsaj z vidika odmevnosti in uveljavitve knjige. Tudi sam si bil nekaj časa svobodnjak, sam si moral prodajati svoje knjige, pozneje, kolikor vem, ti jih niso več marali tiskati?

NOVAK: Ko sem začel in bil svobodnjak, sem krasno živel. Od založbe sem imel naročilo pisati knjige pod naslovom *Zvesti prijatelji*, toda ko sem jih spisal, je bilo treba začeti znova, da bi lahko živel. Tri knjige sem izdal v samozaložbi, *Ninina pesnika dva*, *Božička* in pa *Puščavo*. Prvo sem tiskal v samozaložbi, ker bi mi jo pri založbi izdali šele po treh ali štirih letih, *Božička* so mi zavrnil, češ da v njem mešam realnost in fantazijo oz. pravljичnost in da to ne gre, čeprav v svetu zdaj delajo natančno to. Ampak vse tri knjige sem razprodal. *Ninina pesnika dva* je doživela celo ponatis, od česar sem kar dobro živel. Nakar sem pisal še *Lipo* in bilo je vse krasno, dokler me naenkrat založba ni več marala. Ne vem, zakaj. Ponudil sem več knjig, pa ni šla nobena, tudi ep o kralju Matjažu ne.

HORVAT: Kaj je ta ep, zakaj zdaj ep?

NOVAK: To je pesnitev, ki bo vseeno izšla pri Mondeni, verjetno še pred letošnjim knjižnim sejmom. Glede epa je znano, da ga je hotel spisati že Prešeren, pa Župančič in drugi, med njimi Finžgar. Jaz sem se usedel in ga začel pisati, kombiniral sem ga iz ljudskih pesmi in povesti o kralju Matjažu, pri čemer sem tam, kjer se ženi z Alenčico, dodal ljudske svatbene pesmi, priprave na poroko, šranganje, podoknice itd.; vse sem le sestavil in prelil v trohej in tako oblikoval krasno zgodbo o Matjažu. Naredil sem pravzaprav tisto, kar so Finci naredili pri *Kalevali* nekje v prvi polovici 19. stoletja, saj je tudi tam nekdo pesmi zbral, jih uredil in prepesnil.

HORVAT: Kako se v tvojem epu odraža morebitna sedanost – če se sploh?

NOVAK: Se odraža. Taras Kermauner, ki je napisal spremno besedo, pravi, da je v njem zanimiva ironična distanca do današnjega časa, kajti ko govorim o kralju in priliznjencih, v bistvu vedno govorim o našem času. V pesnitvi je pravzaprav veliko aluzij na ta čas. Je pa nekaj tega že v sami ljudski pesmi, saj je bila velikokrat ironična in posmehljiva, povrhu pa je s skupimi besedami prinašala zelo lepe misli.

HORVAT: To je potem dolga pesnitev? In v kakšnih verzih?

NOVAK: Skupaj 8.332 verzov. Kot sem že rekel, gre za trohej, osem zlogov, rima aa bb cc itd., teče pa glede na dogodek.

HORVAT: To je torej nekaj, kar je napisano tako rekoč proti toku, česar danes najbrž nihče ne dela?

NOVAK: To je delo, na katero sem izjemno ponosen. Idejo zanj sem dobil, ko sem prevod *Kalevale*, ki ga je oskrbela moja žena, prelival v verze, saj se mi je zdelo, da če so to lahko napisali Finci, bi lahko tudi mi. Veliko mi je pomenilo tudi, da sem zelo dobro poznal Štrekljeve ljudske pesmi, ki smo jih imeli doma, jih brali za zabavo in veliko pesmic znali na pamet. Ep je tako nastal šele zdaj, a po moje nikoli ni prepozno. Sicer pa sem ta načrt imel že dolgo v glavi. Ko me je nekdo vprašal, kdo ga bo danes bral, sem rekel, da ni važno – važno je, da je delo narejeno. Lahko za dolgo obleži v rokopisu, a prepričan sem, da se bo enkrat že našlo. In pri Mondeni smo sklenili, da bom jaz s tem proslavil svojo 60-letnico, ki bo prihodnje leto. A praznovati je treba začeti zgodaj ... Naj pa še dodam, da so ljudje *Kalevalo* grozno brali, Slovenci imamo radi verze, klasične, rimane verze, in upam, da bo tako tudi s Kraljem Matjažem in bo nekoč šolsko čtivo, saj je vanj zajeta vsa ljudska pesem.

HORVAT: Si ta čas še v svobodnem statusu? Prej si, kot si rekel, v njem dobro živel.

NOVAK: Dobro sem živel, zdaj pa je pasje. Velike založbe me ne tiskajo, majhne pa nimajo denarja, da bi knjige izdale in plačale kaj več kot 200.000 za eno, od tega pa se ne da živeti. Praktično me preživlja žena, k sreči pa mi Ministrstvo za kulturo plačuje prispevke. Hkrati sem med tistimi, ki se borijo za tisti denar, kar nam gre že od leta 1995, pa nam tega nočejo priznati, čeprav je vsako leto v proračunu, a ga Ministrstvo porabi nenamensko. To je knjižnično nadomestilo.

HORVAT: Bo iz teh prihodkov pisec lahko živel? Nekateri hočejo del tega denarja nameniti za štipendije.

NOVAK: Zakon je tu povsem jasen in pravi, da pripada avtorjem in je avtorjeva neodtujljiva pravica. Društvu slovenskih pisateljev sem poslal pismo, v katerem sem to razložil s pravnega vidika in zagrozil, da bom vložil tožbo, če bodo sprejeli kakršno koli drugo različico izplačila tega nadomestila. Za javno predvajanje svojih del ga dobijo tudi glasbeniki in nihče ne sprašuje, ali si dober ali slab glasbenik, glavno je, da so te javno predvajali. So si pa nekateri med pisatelji že izračunali, da bi npr. jaz, ki sem bralen avtor, prejel letno okoli 600.000 tolarjev, tisti pa, ki je dober, a ga nihče ne bere, okoli 250.000 tolarjev. Slavko Pregl se bolj zavzema za štipendije, jaz sem za različico, kot jo predvideva zakon.

HORVAT: Posredno si omenil tudi že honorarje, ki so zelo nizki ...

NOVAK: Seveda, bedni so. Nismo si izborili večjih. Pri likovnikih je nekoliko drugače. Dober likovnik ti za manj denarja kot toliko ne bo naredil ilustracije.

Pri likovnikih se tudi hitreje vidi, ali je izdelek dober ali ne – pri čvekanju oziroma pisanju pa se to da skriti, pišeš blazno umetelno in te hvalijo in si nihče ne upa reči, da je to slama.

HORVAT: Vendar tudi mnogo likovnikov slabo živi, saj ne morejo ničesar prodati, ker imamo zelo majhen trg.

NOVAK: To je res. Samo oni še vedno lahko slikajo slike in jih kaj prodajo.

HORVAT: Zanje bo trg večji po vstopu v EU, toda za pisatelje ...?

NOVAK: Veselim se, da bomo v združeni Evropi, kajti potem se naši politiki ne bodo mogli obnašati, kot jim bo všeč, ampak se bodo morali držati pravil, ki bodo veljala v Bruslju. Po mojem mnenju do knjižničnega nadomestila ne bi nikoli prišli, če tega ne bi zahtevala Evropska unija, kajti tam so stvari zakonsko normalno urejene, medtem ko se pri nas z denarjem šušmari. Glede prevodov pa mislim, da jih ne bo čisto nič več kot zdaj, morda bo glede tega še težje. Meni se zdi dosti pomembnejši internet. Po internetu lahko predstaviš svoje delo in vedno se najde kdo, ki to pogleda in dobi vsaj informacijo o tvojem delu. Prej je niti ni mogel dobiti.

HORVAT: Velja to tudi za mladinska dela?

NOVAK: Mislim, da je prodreti v tujino z mladinskimi deli izredno težko. Vsak narod ima svojih del dovolj in vsak narod ima v tej vrsti literature svoje cilje. Govoril sem, recimo, s Finci – pri njih mora biti literatura za otroke vzgojna, zato zelo premislijo, preden kaj tiskajo zanje, obenem pa imajo dosti svojih avtorjev.

HORVAT: Mora biti po tvojem mnenju mladinska literatura vzgojna?

NOVAK: Sploh ne sme biti vzgojna. To je slabo za literaturo. Pravzaprav lahko vzgaja, samo to ne more biti njen namen. Ali ideološko, versko ... te vzgoje naj ne bi opravljala.

HORVAT: Napisal si ducat mladinskih del – je kaj novega v predalu?

NOVAK: Pred nekaj meseci sem končal novo otroško knjigo *Petardarji* – "za preprodajalce petard v šoli", izšla pa bo v novoletni zbirki Prešernove družbe.

HORVAT: No, torej te vendarle izdajajo?

NOVAK: Že že, ampak od tega ni denarja – 300.000 tolarjev, kaj pa je to? Včasih sem za kaj podobnega dobil 600.000 tolarjev. Če dobiš za knjigo, kot

sem že prej rekel, od 200.000 do 300.000 tolarjev, to pomeni, da bi moral vsak mesec spisati po eno – včasih sem jo spisal vsaka dva meseca. A to zame ni težava, saj nas je že oče navadil tega, čemur se reče "dril" ali "zicleder", da se usedeš in delaš. Ko sem recimo delal ep o kralju Matjažu, je bilo pisanje tako zanimivo, da sem delal po šestnajst ur dnevno. Tako sem užival, da sem zjutraj sedel k mizi in delal verze do poznega večera. In v treh mesecih je bil ves ep končan. S tem seveda, da sem imel že vse v glavi in je bilo treba vse spraviti le na papir.

HORVAT: Zanimivo, kajti so tudi avtorji, ki vse življenje pišejo eno samo knjigo.

NOVAK: Ja, poznam tak primer. Enkrat sem dobil idejo za roman, ki ga bom morda še kdaj spisal, in sicer o človeku, ki vse življenje piše en roman. Vendar umre, preden ga lahko objavi, rokopis pa obleži in ga najdejo šele čez toliko in toliko let, takrat pa postane uspešnica ... V smislu torej – *habent sua fata libelli*.

HORVAT: Kaj te žene, da toliko pišeš?

NOVAK: To je igra.

HORVAT: Vendar moraš v njej kaj zaslužiti, tj. knjigo prodati?

NOVAK: Ja, to je tisti stranski učinek, kajti če igra prinese kaj denarja, je krasno. Kot da hobi spremeniš v poklic. V bistvu pa pisanje ni poklic; kadar pišeš knjigo, ne misliš ne na bralca ne na kaj drugega, pišeš zgodbo, kot bi jo rad sam bral, in ko si jo izmišljaš, je to veliko bolj zanimivo, kot če bi reševal križanko. Pravzaprav iz nič nekaj zidaš. To je krasno.

HORVAT: Imaš desetine knjig, vse so se neke končale, toda potem se sčasoma vsaj za nekatere izkaže, da niso končane. Recimo, ali ne bi mogel nadaljevati *Lipe*, čeprav ima dvanajst knjig in proti koncu ugotavljaš, da je v vašem rodu 18 pisateljev? Tu bi bilo mogoče nadaljevanje ...?

NOVAK: Pri *Lipi* ne, čeprav jaz vsako knjigo končam tako, da bi človek še hotel brati. Če me kak šolar vpraša, ali bom napisal še kaj *Zvestih prijateljev*, odgovorim, da je to tako kot s tortami, eno poješ, pa bi še eno, a če se jih preobješ, bruhaš. Tako tudi za *Lipo* ne vidim možnosti – razen če bi mi kaka založba to naročila in dobro plačala. Po naročilu mi sploh ni bilo težko delati, recimo, tako sem pisal zadnjih šest knjig *Lipe*. Pa tudi zvezke *Zvestih prijateljev*.

HORVAT: A za to si dobil hude časovne roke – se ti je tekst zdel takoj dober, ko si ga potegnil iz stroja?

NOVAK: Ravno včeraj sem vzel v roko 12. knjigo *Lipe* in jo začel brati, ker sem se hotel spomniti nekih reči v zvezi očetom, in je nisem mogel odložiti. Bral sem jo do polnoči. Zdi se mi še vedno zanimiva, perfektно spisana, bralna – in enaki so bili odmevi bralcev. Še zdaj imajo v knjižnicah seznane tistih, ki bi si jo radi izposodili. Nimajo pa denarja, da bi lahko kupili kak nov izvod. Toda hkrati imajo čudno politiko, saj Holtove vzamejo 15, Bogdana Novaka pa 8 izvodov. Pri čemer pa moram povedati, da je bilo prodanih nekaj več kot 61.000 knjig, se pravi skoraj 6.000 izvodov vsake knjige celotne sage. Približno tako je bilo tudi z *Zvestimi prijatelji*, knjiga *Ninina pesnika dva* je izšla v 10.000 izvodih, *Bela past* je prav tako izšla dvakrat v okoli 12.000 izvodih. Le *Dnevi pod Rožnikom* so izšli enkrat, v 1500 izvodih.

HORVAT: Kdo po tvoje največ bere, mislim nasploh, ne samo tvoje knjige?

NOVAK: Največ berejo ženske. In drugače, največ berejo ljudje s srednjo šolo in z nižjo izobrazbo. Tisti s fakulteto začnejo brati šele potem, ko se upokojijo, prej ne, prej nimajo časa, morajo služiti denar itd. To vem, ker sem bil nekaj časa tudi knjižničar. Če je človek premožen, za knjige nima časa.

HORVAT: Omenil si že nastope v šoli. Kakšen je učinek teh nastopov pred učenci?

NOVAK: To je odvisno od tega, kako znaš nastopiti. Nekateri pisatelji znajo pisati, niso pa govorniki, nekateri mrmrajo v brado in jih nihče ne razume, nekaterih ne slišijo in vse to ni nič. Nekateri znajo pa izvrstno nastopati, se z otroki pošaliti in jih pridobiti – te imajo otroci zelo radi, saj uživajo, če jim pripoveduješ zgodbe. Jaz jim npr. pripovedujem zgodbe iz *Dnevov pod Rožnikom*. Znam jih na pamet, takrat celo jecljam ne in imam pravi šov, ki traja kakih dvajset minut. Potem sprašujejo oni, v glavnem so vprašanja klasična, npr. kdaj ste začeli pisati, na kar imam že pripravljene, v glavnem šaljive odgovore, kajti če nisi pripravljen, te hitro "nesejo". Kakor hitro začnejo med sabo govoriti, je konec.

HORVAT: Ni smisel nastopa tudi v tem, da jim skušaš povedati, kaj je to literatura, zakaj je zanimiva ...?

NOVAK: Ne, sploh ne. To je naloga učitelja. Jaz jim kvečjemu skušam zbuditi zanimanje za branje. Da mi, če pridem k njim in jim pripovedujem krasne zgodbe in sem jim všeč, punce rečejo, kakšen frik je, samo škoda, ker je toliko star, ali pa fantje, 13- ali 14-letni, pridejo nazadnje kar k meni in mi stisnejo roko rekoč, zdaj bomo pa brali vaše knjige. Skratka, zbuditi hočem zanimanje za svoje knjige, čeprav jim na koncu zmerom rečem, ostanite zvesti prijatelji vseh lepih knjig, ne le mojih.

HORVAT: Jemlješ nastope na šolah kot kakšno dolžnostno opravilo?

NOVAK: Ne, ne, jaz pri tem uživam, kajti to je kot monodrama, ki traja dvajset minut, včasih kaj več, če ni vprašanj, celo uro.

HORVAT: Za konec le še: kaj najraje bereš?

NOVAK: V glavnem berem zgodovinske knjige, zdaj o Napoleonu, Merežkovskega, po internetu iščem informacije o Napoleonu. V zvezi s tem sem si tri mesece, recimo, razbijal glavo, kje bi dobil informacije o slikarju, ki je naslikal Evo Kraus; to je bil vitez Lampis, piše v nekem zgodovinskem članku, a tega Lampisa nikjer nisem mogel najti. Nakar sem se spomnil, da tam še piše, "dal je portretirati Napoleonovemu vitezu Lampisu". Tedaj me je obšlo, da pisec morda ni prav sklanjal – in pogledal sem pod Lampi – in ga našel, bila sta celo oče in sin, slavna avstrijska slikarja. Torej, take stvari prebiram. Zdaj pa tudi otroške knjige, in ker je žena knjižničarka, mi jih prinaša domov, saj jih mora tudi sama brati, zadnjič sem prebral Preglovo novo delo *S knjigo po svetu*, preletel sem seznam Udbe v Lajovčevi knjigi ... No, berem tudi časopise, ki so večinoma zelo šlampasto narejeni. Bi me pa veselilo, če bi spet lahko delal kak časopis, a tak, ki ne bi bil odvisen od denarja strank ...